

QL
461
.R873
ENT

Kot. 8 fuzet 8
1901: okt.

VIII. kötet. 1901. október. 8. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra

DR. BEDŐ ALBERT DR. ENTZ GEZA.
DR. CHYZER KORNEL DR. HORVATH GEZA.

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ES CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1901.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ES KIADÓHIVATALA

IV., MOLNÁR-UTCZA 24.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

Thälpochares pannonica. Irta A. Aigner Lajos. 2 ábrával.	153
A Simplicia rectalis Ev. tömeges fellépése Irta Cerva Frigyes.	156
Újabb adatok Magyarország Coleoptera-faunájához. Irta Csiki Ernő.	160
A hőmérséklet befolyása a lepkékre. Irta A. Aigner Lajos.	166
Eperjes környékének araszló pilléi. II. Irta Dahlström Gyula.	169
<i>Különfélék:</i>	
A British Museum lepkegyűjteménye K.-B.-től	171
Új lepke etiketták	172
Kártékony rovarok irtása	172
Az Arthropodák mérgeinek hatása	172
A legelők rontója	172
Gróf Zichy Jenő harmadik ázsiai expedíciója	173
Személyi hírek	173
A méhsav	173
<i>Irodalom.</i>	174

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII., Eszterházy-utca I.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok minden pénteken este a Muhr-féle vendéglőben (Kerepesi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899. és 1900-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak egyes példány áll rendelkezésre; ezek következő áron kaphatók: I kötet 10 kor., II. kötet 6 kor., III. kötet 10 kor.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IV, Molnár-utca 24.) czimzendők.

J. v. Mallász

Studien über ungarische Caraben.

I.

Über Carabus obsoletus und dessen Verwandte.

7 ábrával, Budapest, 1901.

ÁRA I KORONA.

Megrendelhető szerkesztőségünk útján.

Thalpochares pannonica Frr.

Írta A. Aigner Lajos.

Ezt a gyönyörű kis Noctuát Kindermann Albert buzgó budai lepkész fedezte fel 1840-ben Budapest környékén és még ugyanazon évben csaknem egyidejűleg két tudós is írta le, úgymint Boissduval *Kindermannii*, Freyer pedig *pannonica* név alatt. Utóbbi neve megmaradt, habár utólag Herrich-Schäffer *lemis*-nek nevezte el, mely nevet azután Eversmann a jóval haloványabb dél-orosz helyi fajváltozat részére igénybe vette.

A *Thalpochares pannonica* csak Kis-Ázsiában, Örményországban és Magyarországon fordul elő, s itt bizonyára mindenütt, a hol tápnövénye, a homoki gyopár (*Gnaphalium arenarium*) tenyészik, de eddigelé csupán Eperjesen (igen ritkán), valamint Budapest közelebb és távolabb környékén (Göd., Rákos-Palota, Péczel, Isaszeg, Pilis, Monor, Csepel) és a délibb fekvésű Peszér, Gyón, és Kecskemét homok buczkáiban. A lepke május 20-tól július közepéig, némely évben még augusztus közepén túl is virágzó gyopáron röpül, de félig száraz bogáncskóróról is felúzható.

Mint hogy a közforgalomban levő ábrák színezése nem teljesen megfelelő, megkísérlem, hogy a színvegyületekre nézve elég változó állatkát pontosan leírdam.

Felsőszárnya a tőtől körülbelül közepéig intenzív narancs-sárga; ezután következik, keskeny fehér sáv által a sárga tőtértől elválasztva, széles szalag, mely a mellső szegély felé kiszélesedik és a melyet a szegélybeli tértől gyakran alig észrevehető fehéres vonal választ el, mely vonal a belső szegélytől a szárny hegye felé húzódik, de azt el nem éri. Itt a szalagon és a szegélybeli téren mutatkozik a variabilitás. A szalag többnyire szürkés ibolyaszínű, tő felől valamivel sötétebb árnyalattal, a szegélybeli tér pedig a

fehér vonal mögött szürkés ibolyaszínű, de a szegély felé mind sötétebb lesz és ibolyás barna árnyalatú; vagy pedig halvány ibolyaszínű a szalag, míg az ibolyás barna szegélybeli tér sárga vegyülék folytán a szegély felől vöröses barnává válik. A szalagot gyakran elmosódott fehér vonal hosszában ketté választja s ilyenkor belső része sötét, a külső pedig világos. Ritkábban a szárny külső fele egészen szürke vagy ibolyás barna, mindkét esetben a tő- és szegély felől sötétebb árnyalattal. Az augusztusban fogott példányok színe töbnyire igen halovány. A sárga tőtérben 1—2—3 fekete pont áll, mely a nősténynél olykor hiányzik. Az alsó szárny barnás-szürke, a szegély felől sötétebb árnyalattal. Mindkét szárny fonák oldala kissé fénylő szürkés, a szegélyeken valamivel sötétebb. Feje, tora s a fonalszerű csáp sárgás, potroha hamuszínű, vöröses árnyalattal.

Hernyója, valamint a többi *Thalpochares*-fajoké, sokáig ismeretlen volt; csak miután Hornig J. a *Th. rosina* leírásában ezen állatok rejtett életmódjára figyelmeztetett volna, fedezték fel hazánkban a *Th. purpurina*, *respersa* és *pannonica* hernyóját is, az utóbbit 1850-ben Frivaldszky Imre.

A világos hús-színű hernyó május elejétől június közepéig gyopáron él; fehér gyapjas, elég vastag tömlőt sző, mely a növény szárához erősítve, a föld színétől a gyökér mentén a homokba nyúlik alá s a gyopár levelei által többnyire csaknem teljesen el van földve. Ennek a tömlőnek nagysága igen változó, többnyire azonban 2—3 cm. hosszú; ritka esetekben, kivált ha a gyökert már más hernyó tömlője foglalta el, a hernyó a maga tömlőjét a felszínen szövi a növény szárához. Szintúgy előfordul, hogy a hernyó tömlőjét vízszintesen vezeti egyik növénytől a másikhoz s ilyenkor az 6—7 cm. hosszúságot is elér.

Ezt a tömlőt csak éjjel hagyja el, ha táplálkozni kijár és lepke alakjában, miután benne elbábozott volna. A sárgás barna báb fényes s igen élénk; szelvényei mozgásával képes a tömlőben fel s alá szállni. Ha a tömlőből kiveszszük, vagy ha abból véletlenül kiesik, többé meg nem marad benne, mert ha vissza is helyezzük, újra kitolódik, s ily esetben ritkán lehet kifogástalan ép lepkére számítani.

A bábnyugalom többnyire csak 14 napig tart, s ez teszi érthetővé, hogy júniusban az állatot mind a három életfázisában lehet megfigyelni. A lepke kikelésének ideje egyebiránt igen változó: oly hernyók s illelve bábok után, melyeket 1897. június 6-án gyűjtöttem, a lepke kifejlett június 9-től július 14-ig, vagyis 27 nap folyamán, többnyire 1—3 példányban július 3-ig, mely napon 12 példány és a következő két napon, midőn 8—8 példány kelt ki; azután ismét egyenkint jelentkezett. Ez a szabálytalan kikelés kulcsa annak, hogy a lepkét oly hosszú ideig, csaknem három hónapig lehet találni.

A *Simplicia rectalis* Ev. tömeges fellépése.

Irta *Cerva Frigyes*.

Ez az érdekes bagolyféle csak 1842. óta ismeretes, a midőn Eversmann leírta. Eddigélé tudva volt, hogy legalább Magyarországon két ivadékból fordul elő, még pedig májusban és júliusban. Ismételtelen fogtam csaléteken úgy a közellevő erdőben, mint kivált gyakran saját kertemben. Tény, hogy hatévi falun tartózkodásom alatt a második ivadékból nemcsak júliusban, hanem augusztusban is, sőt kedvező időjárásakor, ha az esték a csalétekekkel való fogásra még később is alkalmasak voltak, még szeptember közepéig is fogtam. Ezt a körülményt természetesen a második ivadék hosszúra nyúlt voltánál tulajdonítottam, hiszen a *Catocolák* nál is tapasztalható, hogy július végétől szeptember elejéig, sőt még tovább is röpülnek. Pedig, mire az idén véletlenül rájöttem, a *rectalis*-nak van harmadik ivadéka is.

Mielőtt azonban erre áttérnék, legyen szabad, megfigyeléseimet a hernyónak gyakori előfordulásáról, legalább nálunk, Sziget-Csép környékén, röviden előadnom.

Aki a vidékre kirándulni szokott, bizonyára észrevette, hogy faluhelyen a vendéglősök udvarukon sátor emelnek, melyet tölgygalylyal szoktak beföldni. Sátoros ünnepeken, mint husvétkor, pünkösdkor, később minden vasárnapon ezen sátrak alatt vígan húzza a zene a tánczot a pór nép talpa alá. A sátor beföldését rendszerint a husvétot megelőző héten szokták megejteni, a midőn buja és ragyogó zöld a fák lombja. Magától értetődő, hogy ezzel az alkalommal száz meg száz különféle hernyót, kivált Geometrida fajokét behurcolnak, a melyek azután, a lomb elszáradásával legnagyobb részt el is pusztulnak, amennyiben nem teljesen kifejtettek. Legjobban tünik ez fel, ha 4—5 nappal a sátor beföldése után az alatt állunk, ilyenkor számos hernyót láthatunk, a mely, miután az elszáradt lomb nincs inyére, saját szötte szálakon leereszkedik, hogy jobb hazát keressen. Csak a *Simplicia rectalis* és az *Asopia glaucinalis* hernyója tesz kivételt.

Június közepe tájt fiammal a közellevő Kis-Dunához rándultunk ki és hogy megrövidítsük az utat s hamarább is kiérjünk a rétre, a lakásunkhoz közeli vendéglő udvarán mentünk át. Ekközben véletlenül a sátor alatti földre pillantottam és nagy mennyiségű

apró hernyó-hulladékot vettem észre. Nehány lépéssel odább ugyanazt tapasztaltuk és midőn szorgosabban körülnéztünk, az egész sátor alja olybá tűnt fel, mintha mákkal behintették volna. Utasítottam fiamat, hogy egyik helyen kopogja le a száraz lombot, hadd lássuk, voltaképp miféle állatok rágicsálják azt. Alig tett fiam néhány kopogást és százával potyogott alá valami szürke hernyó, melyet nem ismertem és el sem tudtam helyezni, fiamat tehát sietve hazaküldtem dobozért, melybe a hernyókat beleszedtük és néhány száraz levelet is hozzá adtunk, azután folytattuk utunkat a Duna felé. Késő este visszatérve, kertemből hoztam néhány friss tölgylevelet, melyekkel a szárazakat helyettesítettem. Másnap reggel felnyitván a dobozt, láttam, hogy a hernyók ugyancsak neki estek a friss tápláléknak, mert a leveleknek a szó szoros értelmében már csak váza volt meg, mivel a hernyó a levél keményebb ereit nem bántja, csak a köztük levő puhább részt emészti fel.

Nagy elfoglaltságom okozta, hogy a hernyókat a zárt fődéllel ellátott eredeti dobozban meghagytam továbbra is, annál inkább, mert tapasztaltam hogy így is jól fejlődnek, sőt néhány nap múlva már bábokat is lehetett látni. A hernyó iránti érdeklődésem csak addig terjedt, hogy néhányát kifujtam, de tovább nem, még táplálékot is csak olykor-olykor adtam nekik, a mikor épen eszembe jutott, mindez, mivel az állatot nem ismertem és nagy mennyiségű előfordulásánál fogva, különös jelentőséget nem is tulajdonítottam neki, illetve valami egészen közönséges fajnak tartottam.

Annál kellemesebb volt meglepetésem, midőn két hét múlva (julius elején) a dobozt felnyitva, fedelét ellepve találtam *Simplicia rectalis*-től, még pedig oly sűrűn egymás mellett, a mint csak lehetett. Minthogy ez az állat a becsesebb fajok közé tartozik és nem fordul elő mindenütt, óhajtottam még több hernyónak birtokába jutni.

Ehhez képest még az nap újra felkerestem ama sátort és fedelét alaposan megkoptattam. Az eredmény fölülmúlt minden várakozást, sőt merész képzeletet: a hernyók száma éppenséggel tömérdek volt. A lepotyogott hernyók legnagyobb része ki volt fejlődve, számtalan báb hevert a földön s a sok felzavart lepke csak úgy röpködött ide-oda. Igen természetes, hogy nem győztem néhány fiúval együtt, a kiket kopogtatásom oda csalogatott, a hernyókat mind összeszedni, a melyekben egyébiránt egész sereg baromfi derekasan lakmározott.

Minthogy a faluban az említetten kívül még két vendéglő van, figyelmemet azok sátraira is kiterjesztettem s ugyanazt ta-

pasztaltam itt is: a föld itt is feketéllett a „máktól“ s úgy hernyók mint bábok oly nagy mennyiségben hulltak alá, mint az első udvaron.

Megjegyzem egyébiránt, hogy az összes hernyók színe nem volt világos zöldesbe játszó sárgás-szürke vagy földszínű, mint azt leírója állítja¹⁾, hanem kivétel nélkül szürke és meglehet, hogy ezt a színváltozást a száraz táplálék okozta, mert azok, melyeket friss lombbal tápláltam, némi zöldes színt öltöttek. Egyébként is Németországon a hernyónak életmódja a magyarországitól úgylátszik kissé elüt, ha ugyanis megfigyelője nem tévedett; mert állítólag ott az augusztusban petéből kikelt hernyó kitelel és május végén bábozva, július közepén fejlődik lepkévé; a lepke úgy mint a hernyó csak egy ivadékú.

De hagyjuk most a hernyót és foglalkozunk a lepkének második s illetve harmadik ivadékával. Miként már fentebb említettem, a második ivadék igen nagy számban kelt ki nálam, még pedig csaknem az egész juliushó folyamán.

Mivel igen nagy készletem volt, a *rectalis*-ügy csaknem végét érte volna, ha véletlenül egyik budapesti barátom nem jön ki hozzám két heti üdülésre. Ősi szokás szerint a vendégnek megmutatják a helynek nevezetességeit, hogy tartózkodását minél kellemetesebbé tegyék. Minthogy azonban Sziget-Csép nevezetességei a szép szőlők és a tömérdek *rectalis*-hernyó bemutatásával ki voltak merítve, augusztus 24-én kocsin kis kirándulásra indultunk a szomszéd falvakba, t. i. Szent-Mártonba és Sziget-Ujfaluba.

Szent-Mártonban legelőször is a vendéglőbe tértünk be, hogy vendégemnek alkalma legyen, ennek a vidéknek a homoki vinkóját is megízlelni. Mialatt a pinczéből felhozták a bort, a tág udvaron levő sátort kerestem fel. Egy pillantas a földre meggyőzött arról, hogy a *rectalis*-hernyó itt is épen oly nagy mennyiségben fordul elő, mint odahaza. Különbség csak abban mutatkozott, hogy a hernyók átlag csak félig voltak kifejlődve, sok még annyira sem. Hogy pedig ezek a hernyók a száraz lombon kitünően táplálkoztak, annak legjobb bizonyítéka az, hogy csakhamar kénytelenek voltunk elhagyni a sátort, mely alatt részünkre terítettek, mert a terítő egy-kettőre tele volt hintve fekete porral. Mielőtt távoztunk volna, vittem kis dobozban néhány hernyót.

Sziget-Ujfalu felé tartva, utunk itt is először a vendéglőbe vitt, hogy vacsorát rendeljünk. Fölösleges ismétlés lenne, ha a her-

¹⁾ F u c h s A. Stett. ent. Zeit. 1883. 204. 1.

nyónak e helytt való előfordulását hosszszasabban ecsetelném; elég mondanom, hogy itt is ugyanazon viszonyokat észleltem, mint az előbbeni helyeken. Innen is vittem, de csak egy pár hernyót: minek is hoznám távolról, midőn közel is bőven van.

Néhány nappal ezután, augusztus utolsó napjaiban, a sziget-csépi vendéglőben nagyobbszámú ily félig fejlett hernyót szedtem össze, most már tisztán csak azon indokból, hogy megállapíthat-sam, vajon a *rectalis* hernyója ily ki nem fejlődött állapotban vagy pedig már bábakban húzza ki a telet.

Újabb meglepetésre ébredtem, midőn a gyorsan növekvő her-nyók után lett bábokból szeptember 16-án az első lepke kikelt. Azóta is folyton kelnek ki. Ezzel a harmadik ivadéknak előfordu-lása meg van állapítva. Ez a harmadik ivadék pedig alighanem állandó, azaz: évről-évre ismétlő, mert alig hihető, hogy a gyors fejlődésnek az lett volna az oka, hogy a száraz lombról gyűjtött hernyók utóbb nálam friss lombon táplálkoztak, hiszen szabadban (az erdőben) elejétől fogva friss, nedvben dús táplálékot bőven talál. Októberhó elején újra mutatkoztak hernyók, melyek alighanem ki fognak telelni.

Megemlítendő, hogy a sátorfődéshez szükséges tölgyfa-galy-lyakat egyrészt a Kis-Duna mentén levő tökőli erdőből, másrészt pedig a Nagy-Duna melet elterülő ujfalvi erdőből hozták. Továbbá hogy Fuchs a hernyót *Triticum repens*-en és apró növényeken élőnek veli, holott itt kizárólagosan tölgyfalombon fordul elő, a melyet alighanem petealakban hurczoltak be. Hogy azután az első, illetve második ivadékú lepke nem friss növényen, hanem újra a száraz lombon petézett s a hernyó azon szépen fejlődött ki, újabb bizonyítéka annak, hogy sok hernyófaj, kivált a Geometridaké, száraz lombon is megél, sőt kizárólagosan fonnyadt vagy száraz táplálékot keres s egyes esetekben a fonnyadtságot maga idézi elő.

Végül megemlítem a *rectalis*-hernyó parasitáját is, egy *Ichneu-mon*-fajt, mely bábból úgy nálam, mint egyik külföldi barátomnál, a neki szállított bábokból kelt ki.

Újabb adatok Magyarország Coleoptera-faunájához.

Irta Csiki Ernő.

A „Rovartani Lapok“ V. és VI. kötetében¹⁾ az 1899. év végéig hazánk faunájából kimutatott és a „Fauna Regni Hungariae“ Coleoptera-füzetében még fel nem sorolt fajok és fajváltozatok jegyzékét közétettem. E két közlemény kiegészítéseül ez alkalommal az 1901. szeptember-hó végéig, részben irodalmilag közzétett, részben újabban gyűjtött és felfedezett állatok jegyzékét adom.

*

Cicindela campestris L. *ab. protos* D. Torre — V. Szucságh (Állattani Közlemények, 1900. 47. 1.); *C. silvicola* Latr., *Dej. ab. tristis* D. Torre (*bicolor* Schulz.) — III Tátra (U. o. 42. 1.); *C. hybrida* L. *subsp. riparia* Dej.²⁾ — V. Retyezát hegység (U. o. 45. 1.); *subsp. maritima* Dej. — VII. Udbina (Ú. o. 46. 1.); *C. litoralis* Fabr. *ab. mediterranea* Benth. — VI. Ulma és *ab. venatoria* Poša. — V. Torda (U. o. 52. 1.); *C. germanica* L. *ab. coerulea* Herbst. — VII. Lika Krbava m. (U. o. 48. 1.).

Carabus Ullrichi Germ. *var. papukensis* Koča — VII. Papuk hegység és *var. Stussineri* Haury — VII. Jankovac (Glasnik hrvatsk. narovosl. društva, Zagreb XII. 1900. 101. 1.); *C. obsoletus* Sturm *var. Csikii* Mallász — V. Detonáta (Állattani Közlemény: 1900. 88. és 92. 1.); *C. complus* Dej. *var. Dieneri* Merkl — VI. Szörény vm. havasok. (Rov. Lap. VII. 1900. 85.), *var. marginatus* Kr. és *var. Zoppai* Kr. — V. Marosvásárhely (Deutsche Entom. Zeitschr. 1900. 381.).

Dyschirius gibbifrons Apflb. Ezen balkáni fajt Kuthy Dezső Vinkovce mellett gyűjtötte.

Bembidium Stephensi Crotch. — IV. Mármaros, V. Csáki-Gorbó (a Temeu patak partján a beszterczei hegyekben), VI. Rumunyeszt.

Trechus constrictus Schm. — VII. Jankovac (Glasnik Zagreb, XII. 1900. 102.); (*Anophthalmus*) *Bielzi* Seidl. *var. pilosellus* Mill.

¹⁾ Adatok a magyar Coleoptera-faunához. (Rovartani Lapok. V. 1898. 99—102 és 115—118.) és Pótlék a magyar bogárkatalógushoz. (U. o. VI. 1899. 208—212. 1.)

²⁾ A magyar bogárkatalógusban közölt *var. riparia* Latr. evvel nem azonos, az = *ab. monasteriensis* Westhoff.

— A IV. Máramarosmegyei és V. Rodnai havasokon és a rozsnói Flintsch barlangban (Brassó vm.) él; Tr. (A.) *Budae Kend. v. cavifuga* Ganglb. — V. Paring és var. *malomvicensis* Ganglb. — V. Malomvíz (Hunyad vm.) (Verh. zool.-bot. Ges. Wien, 1899. 527.)

Platynus viridicupreus Goeze var. *dalmatinus* Dej. — VII. Papuk hegység (Glasnik Zagreb, XII. 1900. 103. 1.)

Harpalus litigiousus Dej. — VII. Papuk hegység (Glasnik Zagreb, XII. 1900. 104. 1.); *H. taciturnus* Dej. — V. Erdély (Verh. naturf. Ver. Brünn. XXVIII. 1900. 120.)

Acupalpus elegans Dej. var. *inornatus* Reitt. — II. Fertő. (Verh. naturf. Ver. Brünn, XXXVIII. 1900. 134.)

Haliphus guttatus Aubé — III. Pozsony, (Wiener Entom. Zeitg. XIX. 1900. 23.)

Philydrus hamifer Ganglb. — II. Fertőtó (Verh. zool.-bot. Ges. Wien, 1901. 33°.)

Acanthoberosus (Kuw.) *bispinus* Reiche. — I. Budapest. (1898. tavaszán gyűjtötte Wachsmann Ferencz). A genus is új a faunánkra.

Helophorus brevitarsis Kuw. (*glacialis* var. *Deubeli* Kraus) — V. Rodnai havasok (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. 1901. 313) és *H. Zoppae* Ganglb. — V. Mezőség (U. o. 1901. 319.)

Ochthebius Peisonis Ganglb. — II. Fertőtó (U. o. 1901. 320). és *O. viridis* Peyron. — Hungaria (U. o. 1901. 311.)

Eurymniusa (Ganglb.) *plitvicensis* Bernh. — VII. Plitvici hegység. (Verh. zool.-bot. Ges. 1900. 39). Az *Eurymniusa* nem faunánkra új.

Oxypoda Spaethi Bernh. — II. Fertő. (U. o. 1900. 532.)

Aleochara bipunctata Oliv. var. *croatica* Penecke — VII. Perusič (Wiener Entom. Zeitg. XX. 1901. 12.)

Leptusa secreta Bernh. — Hungaria (Verh. zool.-bot. Ges. 1900. 403); *L. puellaris* Hmpe var. *sudetica* Lockay — IV. Kárpátok, V. Erdélyi havasok (U. o. 408.)

Tachyporus corpulentus J. Sahlb. és *scutellaris* Rye — Hungaria és *T. formosus* Matth. var. *decoratus* Luze — IV. Nagy-Mihály (Verh. zool.-bot. Ges. Wien 1901. 155, 170. és 174.)

Mycetoporus oreophilus Bernh. — V. Rodnai havasok. (U. o. 1900. 45.)

Quedius ochropterus Er var. *obscuripennis* Bernh. — V. Negoj. (U. o. 1900. 538.)

- Ocypus brachypterus* Kr. var. *aureotomentosus* Bernh. — VII. Fuzine (U. o. 1900. 46.)
- Stenus (Nestus) phyllobates* Pen. — V. Rodnai havasok. (Wiener Entom. Zeitg. XX. 1901. 14.); *St. transsilvanicus* Bernh. — V. Bucsecs, Rodnai havasok (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. 1900. 48.)
- Niphedodes Spaethi* Ganglb. — IV. Cserna hora, Rodnai havasok, Negoi. (U. o. 1900. 259.)
- Omalium funebre* Fauvel — V. Rodnai hav. (U. o. 1900. 50.)
- Bythinus sculpticollis* Reitt. — VI. Herkulesfürdő (gyűjtötte Wachsmann Ferencz.)
- Cephennium fulvum* Schaum — VII. Croatia sept. (Wiener Entom. Zeitg. XIX. 1900. 240.)
- Neuraphus (Pararaphes) Deubeli* Ganglb. — V. Negoi (Verh. zool.-bot. Ges. Wien, 1900. 260.)
- Thanatophilus mutilatus* Lap. — VI. Délmagyarország (Ganglbauer, Die Käfer von Mitteleuropa III. 1899. 175.)
- Triplax fusciventris* Reitt. (? var. *swanetica* Reitt.) — VII. Virovice (Wiener Entom. Zeitg. XX. 1901. 23—76.)
- Lycoperdina succincta* L. var. *fasciata* Fabr. — Hungaria (Csiki, Catalogus Endomychidarum, 1901. 29.), var. *disca* Gerst. — I. Debreczen, III. Zólyom, V. Nagyszeben (Rovart. Lap. VII. 1900. 149.)
- Mycetina cruciata* Schall. var. *Fussi* Csiki — V. Feleki hegység (U. o. VII. 1900. 150.)
- Sphaerosoma (Alexia) Scidlitzii* Reitt. — VII. Velebit (U. o. VII. 1900. 147.)
- Coluocera (Motsch.) formicaria* Motsch. — VI. Dél-Magyarország. Ezen érdekes faj, melynek neme eddig hazánkban nem volt ismeretes, Merkl Ede hangya-fészekből rostálta.
- Pityophagus laevior* Ab. var. *Deubeli* Ganglb. — V. Erdély (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. 1899. 532.)
- Cytilus sericeus* Forst. var. *tesselatus* Reitt. — VII. Papuk hegység (Koča, Glasnik Zagreb, XII. 1900. 108.)
- Simplocaria Deubeli* Ganglb. — V. Bucsecs (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. 1899. 534.)
- Saprinus foveisternus* Schmidt — III. Pozsony (Wiener Entom. Zeitg. XIX. 1900. 23.)
- Abraeodes* (Reitt.) *Raddei* Reitt. — V. Marosvásárhely: Várhegy (U. o. XX. 1001. 16.) Az *Abraeodes* nem faunánkra új; ez a faj eddig csak a Kaukázusban találtott.

Abraeus Zoppae Pen. — V. Marosvásárhely: Várhegy (U. o. XX. 1901. 16.)

Sisyphus Boschniaki Fisch. — VII. Lukovo-Sugarje. (Coll. Wachsmann.)

Copris hispanus Linn. — VIII. Zengg. (Coll. Wachsmann.)

Aphodius montanus Erichs. — V. Keresztényhavas (Wiener Ent. Zeitg. XIX. 1900. 241.)

Anisoplia monticola Erichs. — VIII. Novi (1900. július havában gyűjtötte Wachsmann Ferencz.)

Poecilonota festiva L. — VII. Papuk hegység (Koča, Glasnik Zagreb, XII. 1900. 109.)

Phaenops Kuoteki Reitt. — VII. Horvátország (Wiener Entom. Zeitg. XIX. 1900. 168.)

Xylobius alni Bonv. — I. Budapest, III. Budatin, VI. Orsova, Herkulesfürdő. (Rov. Lap. VIII. 1901. 102.)

Elater forticornis Schwarz. — VI. Dél-Magyarország (Deutsch. Entom. Zeitschr. 1900. 99.)

Clerus rufipes Brahm. var. *austriacus* Reitt. — IV. Zsiho vecz (Rov. Lap. VII. 1900. 122.)

Trichodes apiarius L. var. *unifasciatus* Klug. — V. Szász-Sebes (U. o. VII. 1900. 123.)

Enoplium (Latr.) *serraticorne* Vill. — Hungaria. (U. o. VII. 1900. 123.) Faunánkra új nem.

Necrobia rufipes De Geer var. *aeneipennis* Csiki. — VI. Grebenác. (U. o. VII. 1900. 124); *N. pilifera* Reitt. — I. Budapest, V. Szász-Sebes, VI. Oravicza, Herkulesfürdő, Rumunyst. (U. o.)

Laricobius (Rosh.) *Erichsoni* Rosh. — III. Tátraszéplak. Ezen faj eddig csak az Alpokból volt ismeretes, a Tátrában Wachsmann Ferencz fedezte fel 1901. július havában. A nem is új a faunánkra.

Hedobia pubescens F. var. *nigrina* Reitt. — VI. Herkulesfürdő (Schilsky, Die Käfer Europas. 36. 5.)

Lasioderma thoracicum Mor. — II. Pécs, (U. o. 36. 20.)

Theca (Muls.) *pilula* Aubé. — Hungaria (U. o. 36. 50.) A genus faunánkra szintén új.

Dorcatoma setosella Muls. — II. Bakony (U. o. 36. 62.)

Lyctus impressus Com. var. *capitalis* Schauf. — II. Pécs (U. o. 36. 70 a.)

Cis bidentulus Rosh., *C. laminatus* Mellié és *C. punctifer* Mellié. fajokat Schilsky (U. o. 27., 78., 79. és 82) említi Magyarországból közelebbi termőhely nélkül.

Gonodera Luperus Hbst. var. castanea Marsh. — I. Biatorbágy. (Rov. Lap. VIII. 1901. 56.)

Isomira testacea Seidl. — Hungaria (U. o. VIII. 1901. 57.)

Mycetochara pygmaea Redt. — VII. Horvát- és Szlavonország (Rov. Lap. VIII. 1901. 58.)

Cteniopus flavus Scop. var. murinus Hbst. — Hungaria (U. o. VIII. 1901. 58.)

Omophlus Proteus Kirsch — Budapest, Ács, Fóth, Alpár Mezőkovácsháza, Szeged, Pilis-Maróth. (U. o. VIII. 1901. 59.)

Emenadia flabellata F. — VIII. Novi (gyűjtötte Wachsmann Ferencz.)

Ptochus (Argoptochus) Strobli Reitt. — V. Keresztény-havas (Deutsche Entom. Zeitschr. 1899. 278.)

Cleonus alternans Hbst. var. caesus Gyllh. — Papuk hegység (Koča, Glasnik. Zagreb. XII. 1900. 115.)

Liosoma carpathicum Brancsik és *var. ruficollis Brancsik.* — III. Kis-Kriván, Vág-Héve (Rov. Lap. VI. 1899. 194.)

Hypera rubi Krauss — V. Fogarasi- és Kerzci havasok, Negoj (Wien. Ent. Zeitg. XIX. 1900. 189.); *H. comata Boh. var. borealis Krauss* — V. Kerzci hegység (U. o. XIX. 1900. 195.)

Coeliodes (Cidnorhinus) Kaufmanni Reitter. — II. Pécs (Coll. Wachsmann), Szabolcs (Wiener Ent. Zeitg. 1901. 86.)

Ceuthorrhynchus striatellus Schultze. — Hungaria (Deutsche Entom. Zeitschr. 1900. 36.)

Baris Gudensisi Schultze. — II. Fertő. (Verh. zool.-bot. Ges. Wien 1901. 213.)

Cionus unguatus Germ. — VII. Lič (Coll. Wachsmann.)

Tragosoma (Serv) depsarium Linn. — Faunánkra ez új faj és nem első párja Wachsmann Ferencz szivességéből került a M. Nemzeti Múzeum birtokába, ezek Delnice-ről valók, továbbá Bogsch tanár Jassenak-on, Padewieth pedig a következő helyeken gyűjtötte: Velebit (Stirovača), Trnovac-Jadovno, Ostarija-Crni dabar, Konjsko-Rameno-korito.

Pachyta quadrimaculata L. var. bimaculata Schh. — V. Gyulafalva (Wachsmann.)

Leptidea (Muls.) brevipennis Muls. — I. Budapest (Hajóss József gyűjtése.) III. Trencsén (Rov. Lapok. VI. 175.)

Rosalia alpina L. var. prolongata Reitt. — V. Erdély; *var. geminata Reitt.* — III. Nyitra; *var. parvonotata Reitt.* III. Nyitra; *var. obliterata Pic.* — Hungaria; *var. Pici Csiki.* — Hungaria; *var. Reitteri Csiki.* — VII. Velebit; *var. multimaculata Pic.*

— III. Mátra; *var. confluens Csiki* — Hungaria és *var. transsylvanica Csiki*. — V. Kerczi hegység (lásd: Rov. Lap. VII. 1900. 100—102 l. 10 ábrával.)

Zeugophora flavicollis Marsh. var. australis Weise — IV. Szomotor, Bártfa, V. Cibin-hegység: Dus. (Rov. Lap. VII. 1900. 182. lap.)

Lema septentrionis Wse. — I. Debreczen, Péczel, IV. Ungvm., V. Brassó, Lotriona-völgye, VI. Rumunyeszt; L. *Erichsoni Suffr. var. Lipperti Gredl.* — V. Magura. (U. o. VII. 1900. 182. l.)

Crioceris quinquepunctata Scop. var. thoracica Wse. — V. Dicső-Szent-Márton. (U. o. VIII. 1900. 182. l.)

Cryptocephalus transcaucasicus Jacobs. — III. Hradek (Archiv f. Naturg. 1900. I. 279.)

Adoxus obscurus L. var. epilobii Wse. — Szent-Endre, Turcsék, Vihorlat, Paráç, Koritnyicza, Szent-Erzsébet (Szeben m.) és Ferenczfalva; *A villosulus Schrnk. var. Weisei Heyd.* — III. Tátra (l. Rov. Lap. VII. 1900. 205. l.)

Orina alpestris Schum. var. anthrisci Wse., var. Bodemeyeri Wse és *O. virgulata Germ. var. orientalis Wse.* — Keresztényhavas (Arch. f. Naturg. 1900. I. 203. l.)

Phytodecta viminalis L. var. reniplagiata Pen. — III. Tátra-Széplak (gyűjtötte Wachsmann Ferencz.)

Phaedon (Sternoplatys) Deubeli Weise. — V. Bucsecs (Arch. f. Naturg 1900. I. 285.)

Sermyla (Chap.) halensis L. — VII. Papuk-hegység (Koça, Glasnik Zagreb, XII. 1900. 120. l.) A faunára új genus is.

Psylliodes Schwarzi Wse (var. a). — Ünökő (Arch. f. Naturg. 1900. I. 293.)

Subcoccinella 24-punctata L. var. haemorrhoidalis F. — I. Budapest (Wachsmann Ferencz.)

Adonia variegata Goere var. transylvanica Pen. — V. Mező-Záh. (Wiener Entom. Zeitg. XX. 1901. 20.)

Adalia bothnica Payk. var. destituta Wse. — III. Tátra-széplak (Wachsmann.)

Anatis ocellata L. var. Boeberi Cederjh. — I. Budapest, V. Déva (Mallász.)

Halyzia 18-punctata var. Andersoni Woll. — VIII. Cirtvenica. (Wiener Entom. Zeitg. XX. 1901. 21.)

A hőmérséklet befolyása a lepkékre.¹⁾

Irta A. Aigner Lajos.

Azzal a kérdéssel: vajjon a hőmérséklet változásának van-e és minő befolyása a lepkékre? Már a 40-es évek óta foglalkoztak gyakorlatilag is: Dorfmeister (1845.), Koch G. (1856.), és Weismann A. (1868.) német; majd Edwards és Merrifield angol; s a legújabb időben a legnagyobb apparatussal s a legnagyobb sikerrel Dr. Fischer és Dr. Standfuss H. svájci tudósok.

Kísérleteik a biológiai kutatásra nézve rendkívül fontosak és jelentősek elannyira, hogy horderejük manapság még hozzávehetőleg sem mérlegelhető.

A lepkeszárny, színeinek gyöngéd zománczával kétségkívül a legfinomabb és legpontosabb reagáló biológiai kísérleti tárgyak egyike és a hőmérsékleti kísérletek a fajok, variációk és aberrációk keletkezésének és átalakulásának kérdésére nézve alapvető jelentőséggel bírnak.

Ezeket a kísérleteket kivétel nélkül bábokon végezték, még pedig 12—16 óra idős bábokon, mert az ennél frissebb, fiatalabb báb elpusztul s az idősebben már nem fog a hőmérséklet változása.

A bábokat igen magas vagy igen alacsony hőmérsékletnek teszik ki, még pedig két-két kategória szerint: I. enyhébb melegnek + 35 C. foktól + 42 C. fokig és II. hőségnek, azaz + 42 C. foktól + 46 C. fokig, mindkét esetben több napon át néhány óra hosszat és viszont I. enyhébb hidegnek, vagyis + 10 C. foktól a fagypontig, és II. nagy hidegnek, a fagyponttól — 20 C. fokig, többnyire 40—48 napig jégszekrényben, majd 10 napig + 13 C. fokú pinczehelyiségben, végül pedig 12—14 napig, illetőleg a lepke kikeléséig 23 foknyi szobamelegségben.

Lehetetlen mindazon módozatokat felsorolnom, melyeket ezeknél az ernyedetlen buzgalommal, bámulatos kitartással és példás pontossággal folytatott kísérleteknél alkalmaznak, valamint felemlítenem mindazon kérdéseket és következtetéseket, melyekre ezek a kísérletek végtelen változatossággal okot szolgáltatnak.

¹⁾ Előadta a szerző az állattani szakosztály 1900. november 9-iki ülésén.

Erre nézve a legújabb kornak egyik legserényebb kutatója, az említett Dr. Fischer maga is azt vallja: „Látni való, hogy itt a legérdekesebb és leghálásabb kísérleti vizsgálódásoknak szinte beláthatatlan mezeje nyílik előttünk. Meggyőződésem, hogy csupán a Vanessákkal egész emberéletem át a legbuzgóbban lehetne kísérletezni és még akkor sem jutnánk végponthoz; mert minél több kísérletet végzünk czélszerű módon, annál számosabb és meglepőbb jelenséggel állítanak azok szembe, olyanokkal, melyek újabb s újabb eszmét adnak s az által újabb kísérletezéshez vezetnek.“

Az új tények és szempontok sokasága közül csupán a következőket említem fel.

Dr. Standfuss szerint, ki a legtöbb szerencsével s a legnagyobb mértékben kísérletezett (eddig 60 fajnak mintegy 42,000 bábját használta fel), a kísérletek főeredménye az, hogy északi fajok, azaz olyanok, melyek legtöbb rokonukkal földünk északi tájait lakják s alighanem onnan származnak is, hideg mellett regresszív (avitikus), nagy hőség mellett pedig progresszív alakokat és viszont a délszaki fajok hideg mellett progresszív, meleg mellett pedig regresszív alakokat adnak kísérlet útján.

Ezt az érdekes és fontos tényt Dr. Fischer kiegészíti, midőn elég evidens módon kimutatja, hogy az I. kategóriájú enyhébb meleg (+ 35-től + 42 C. fokig) és enyhébb hideg (+ 10 C. foktól a fagypontig) ugyanazon variációkat hozza létre, minők azonban szabadban még elő nem fordultak; pl. *Vanessa Antiopa* L. var. *Artemis* Fchr., *V. Őo* L. var. *Fischeri* Stdfs és *Atalanta* L. var. *Merrifieldi* Stdfs.

Ellenben a II. kategóriájú hőség (+ 42-től + 46 C. fokig és nagy hideg (a fagyponttól — 20 C. fokig) ugyanazon s oly fajváltozatokat eredményezi, a melyekhez hasonlót szabadban is fogtak vagy természetes úton tenyésztettek. Ilyenek: *Vanessa urticae* L. ab. *ichnusoides* Selys (Belgium); *V. Őo* L. ab. *Antigone* Fchr. (Délnyugati Németorság, Szilézia, Berlin, Halle); *V. Őo* L. ab. *Belisaria* Obth. (Franciaország); *V. atalanta* L. ab. *Clymene* Fchr. (Szilézia) és *V. cardui* L. ab. *elymi* Rbr. (Déli Franciaország, Katalonia, Strassburg, Drezda és Budapest). Ide sorakozik még: *Polychloros* L. ab. *testudo* Esp. és *V. Antiopa* L. ab. *Hygiaea* Hdrch., mely kettőt Németországban több ízben fogtak; valamint *V. Xanthomelas* Esp. ab. *chelys* Mitis, melyet csupán Bécs és Eperjes környékén észleltek.

Ebből a jelenségből arra következtethetünk, hogy a hidegségnek és hőségnek nincs, mint Dr. Standfuss vélte, határozott specifikus hatása, hanem hogy ebben az esetben mindkettő egyenértékű, azaz, hogy a hideg a bábban a téli álmot, a meleg pedig a nyári álmot idézi elő, illetőleg a nagy hideg és hőség a bábót megdermeszti, megfagyasztja és viszont több szervet teljesen kiszárit, a nélkül, hogy egyúttal az életet is kioltaná.

Tényleg lehetséges, megfelelő kísérleti állomás mellett, minden bábót kivétel nélkül aberráló külsőnek felöltésére kényszeríteni. Nevezetesebb különbség csupán az ivarok közt mutatkozik, a mennyiben a nőtény konzervatívabb, az átörökölt jellemekhez szívósabban ragaszkodik, a hímnél kevésbé változik. Szintúgy észlelhető különbség az egyes jellemekben változásának fokát illetőleg; egyeseket a hőmérséklet változása egyáltalán nem érinti, másokat annál könnyebben ez rámutat arra az útra, melyet egyes fajok keletkezésüknél követtek. A könnyebben eltűnhető jellemek bizonyára az időben fiatalabbak, utóbb szerzettek, a szívósabbak pedig a régibb, eredeti bélyegek.

Az alakok, melyek a hőmérsékleti kísérletek útján várhatók, egyáltalában nem véletlen tarka-barka keveréke mindennemű variációknak és aberrációknak, hanem mindig olyanok, a melyek ugyanazon fejlődési irányt követik: vagy visszaesők, az utóbb szerzett rajz- és színelemek elejtése által, vagy haladók, a rajz- és színelemek fejlődési irányának gyorsított előidézése által.

Ebből pedig az a meglepő tény következik, hogy manapság élő alakon nemcsak az állatot támaszthatjuk új életre ugyanabban a formában, melyet évezredek előtt, különösen a jégkorszakban, sőt Fischer szerint, már a miocénkorszakban is viselt, hanem hogy alkotó erővel a lepkét olyanná is teremthetjük, milyen évezredek mulva lenni fog.

Ezekben a kísérletekben s a belőlük folyó következtetésekben — úgymond Dr. Hagen — valami megkapó inger rejlik. Mily mélyen pillanthatunk itt be a természet titkos műhelyébe! S mi apró törpék őt, a mindenhatót helvettesítjük s kényszerítjük teremtményeit, hogy visszafejlődjenek azon ősalakká, melyből keletkeztek. De sőt arra is kényszeríthetjük, hogy fejlődésüket meggyorsítsák és, a jövődönök leplét fellebbentve, abban a ruházatban jelenjenek meg előttünk, a melyet belőthatalan évezredek mulva hívatta vannak viselni!

Eperjes környékének araszló pilléi.

Irta Dahlström Gyula.

II.

Mesotype virgata Hufn. r. IV. 26—V. 30 és VII. 4—VIII. 10.

Minoa murinata Sc. k. V. 5—VI. 10 és VII. 20—IX. 8.

Odezia atrata L. r. V. 26—VI. 20 és VII. 20—VIII. 10;

tibiale Esp. i. r. (Husz).

Lithostege griseata Schiff. gy. V. 6—10; *farinata* Hufn. gy. VI. 6—VII. 10.

Anaitis praeformata Hb. gy. VI. 26—VII. 20; *plagiata* L. gy. I. iv. V. 6—V. 31; var. *pallidata* Stgr. r. II. iv. VII. 15—VIII. 8; *paludata* Thnb. var. *imbutata* Hb. r. (Husz).

Chesias spartiata Fuessl. r. VI. 24—V. 30 és IX. 10—X. 20; *rufata* F. gy. IV. 16—V. 26 és IX. 2—X. 10.

Lobophora polycommata Hb. gy. IV. 20—V. 26; *sertata* Hb. r. IV. 15—V. 26; *carpinata* Bkh. gy. IV. 8—V. 20; *halterata* Hufn. k. és ab. *zonata* Tnnb. gy. IV. 6—V. 18; *sexalisata* Hb. r. IV. 10—V. 24; *appensata* Ev. r. IV. 20—V. 30; *viretata* Hb. r. IV. 15—V. 25.

Cheimatobia brumata L. k. X. 4—XI. 10; *boreata* Hb. gy. X. 1—XI. 4.

Triphosa dubitata L. gy. IV. 24—V. 20 és VII. 20—VIII. 30; ab. *cinereata* Steph. r. II. iv. VIII. 2—VIII. 30.

Eucosmia certata Hb. gy. IV. 26—V. 30; *undulata* L. k. V. 1—V. 31.

Scotosia velulata Schiff. gy. VI. 12—VII. 24; *rhamnata* Schiff. gy. VI. 12—VII. 25; *badiata* Hb. r. IV. 1—V. 6.

Lygris reticulata F. i. r. VI. 26—VII. 16; *prunata* L. k. VII. 14—VIII. 25; *testata* L. i. r. VII. 24—VIII. 30; *populata* L. gy. és ab. *musuaria* Frr. i. r. VII. 20—VIII. 22; *associata* Bkh. r. VII. 2—VII. 31.

Cidaria dotata L. gy. VI. 22—VII. 26; *fulvata* Forst. r. VII. 15—VIII. 20; *ocellata* L. k. VII. 14—VIII. 25; *bicolorata* Hufn. r. VII. 16—VIII. 26; *variata* Schiff. gy., v. *obeliscata* Hb. r. és ab. *stragulata* Hb. V. 2—VII. 30; *juniperata* L. gy. IX. 15—X. 20; *siterata* Hfn. gy. és *miata* L. gy. V. 10—VI. 8 és VIII. 20—X. 31; *truncata* Hufn. r., ab. *perfuscata* Hw. r. és ab. *latefasciata* i. r. VI. 6—VI. 30 és VIII. 2—VIII. 31; *firmata* Hb. i. r. V. 20—VI. 24 és VIII. 24—IX. 26; *olivata* Bkh. gy. VII. 20—VIII. 28; *viridaria* F. gy. VI. 12—VII. 20; *salicata* Hb. r. és var. *ruficinctaria* Gn. i. r. V. 20—VI. 24; *didymata* L. i. r. VI. 10—VII. 25; *vespertaria* Bkh. gy. VII. 16—VIII. 30; *incursata* Hb. r. (Husz), *fluctuata* L. k. V. 2—VI. 5 és VII. 28—VIII. 30; *montanata* Bkh. gy. és var.

fuscomarginata Stgr. V. 25—VII. 10, *quadrifasciaria* Cl. gy. V. 12—VI. 15 és VII. 15—VIII. 26, *ferrugata* Cl. k., ab. *spadicaria* Bkh. r., ab. *obscura* Distr. i. r. és v. *unidentaria* Hw. r. (I. iv.) V. 15—VI. VI. 24 és VII. 24—VIII. 29, *suffumata* Hb. gy. IV. 28—VI. 8, *pomoeraria* Ev. gy. IV. 25—V. 28 és VII. 15—VIII. 18, *designata* Ross. gy. V. 15—VI. 28, *fluvialata* Hb. r. (Husz), *vittata* Bkh. r. (Husz), *dilutata* Bkh. k., ab. *obscurata* Fr. gy. és var. *autumnata* Gn. r. IX. 16—X. 30, *caesiata* Lang. gy. és var. *annosata* Zeit. r. VII. 18—VIII. 30, *nebulata* Tr. r. V. 12—VI. 20, *tophaceata* Hb. i. r. VI. 25—VII. 30, *frustata* Tr. r. (Husz), *verberata* Sc. r. VII. 2—VII. 31, *scripturata* Hb. r. VII. 1—VIII. 4, *riguata* Hb. r. (Husz), *picata* Hb. r. VI. 4—VII. 6, *cuculata* Hfn. r. V. 20—VI. 30, *galiata* Hb. gy. V. 15—VI. 20 és VIII. 8—IX. 6, *rivata* Hb. gy. V. 15—VI. 30 és VIII. 12—IX. 10, *sociata* Bkh. k. V. 13—VII. 20, *unangulata* Hw. r. V. 26—VI. 30, *alandaria* Fr. gy. V. 10—VI. 18, *albicillata* L. gy. V. 15—VI. 24, *lugubrata* Hb. k., és v. *obductata* Möschl. V. 10—VI. 8. és VII. 15—VIII. 20, *hastata* L. gy. var. *gothicala* Gn. r. és var. *subhastata* Nick. r. V. 18—VI. 8. és VII. 15—VIII. 20, *tristata* L. k. IV. 20—VI. 24. és VII. 18—VIII. 20, *luctuata* Hb. gy. V. 15—VI. 26 és VIII. 10—IX. 15, *moluginata* Hb. gy. V. 12—VI. 16 és VIII. 4—IX. 26, *affinitata* Steph. i. r. és var. *turbaria* Steph. i. r. VI. 14—VII. 12, *alchemillata* L. gy. V. 26—VI. 30, *lugdunarica* H.-S. i. r. VII. 2—VII. 31, *hydrata* Tr. i. r. (Husz), *unifasciata* Hw. r. és ab. *aquilaria* H.-S. r. VI. 16—VII. 24, *minorata* Tr. r. VII. 1—VII. 31, *adaequata* Bkh. gy. VI. 14—VII. 18, *albulata* Schiff. k. V. 18—VI. 20, *candidatea* Schiff. k. V. 24—VII. 16, *iestaceata* Don. gy. V. 24—VII. 6, *Blomeri* Curt. i. r. VII. 2—VIII. 4, *decolorata* Hb. r. VI. 5—VIII. 10, *luteata* Schiff. gy. V. 20—VI. 25, *obliterata* Hfn. k. VI. 10—VII. 28, *bilineata* L. k. VI. 25—VIII. 20, *sordidata* F. gy., var. *fusco-undata* Don. gy. és var. *infusata* Stdgr. r. VI. 19—VII. 26, *trifasciata* Bkh. gy. V. 15—VIII. 4, *capitata* H.-S. r. IV. 25—V. 30. és VII. 20—VIII. 24, *silaceata* Hb. gy. és ab. *insulata* Hw. (Husz) mint az előbbeni; *corylata* Thnb. gy. V. 15—VI. 22, *berberata* Schiff. r. V. 10—VI. 15. és VII. 26—VIII. 20, *nigrofasciaria* Goeze. r. IV. 15—V. 26, *rubistata* F. gy. és var. *fumata* Ev. r. V. 12—VI. 26, *sagittata* F. i. r. VII. 20—VIII. 26, *comitata* L. k. VII. 18—VIII. 20, *lapidata* Hb. i. r. IX. 10—X. 20, *polygrammata* Bkh. r. és var. *conjunctaria* Ld. r. VIII. 25—IX. 20, *aquata* Hb. i. r. VI. 4—VII. 10, *vitalbata* Hb. i. r. VI. 10—VII. 20, *tersata* Hb. r. I. iv. V. 24—VI. 30, v. *tersulata* Stdgr. r. II. iv. VIII. 4—IX. 10, *aemulata* Hb. gy. V. 20—VI. 25.

Colix sparsata Tr. r. VI. 12—VII. 20.

Eupithecia oblongata Thnb. r. VI. 8—VII. 16, *insignata* Hb. r. V. 4—VI. 6, *subnotata* Hb. gy. VI. 16—VII. 20, *linariata* F. r. VI. 14—VII. 18, *pusillata* F. gy. V. 10—VI. 12, *abietaria* Göze. r. V. 4—VII. 6, *togata* Hb. r. VI. 10—VII. 20, *debiliata* Hb. r. VI. 6—VII. 10, *coronata* Hb. r. V. 6—VI. 15, *rectangulata* L.

k., ab. *subaerata* Hb. k., ab. *cydoniata* Bkh. r. és ab. *nigrosericeata* Hw. r. V. 25—VI. 20, *chlocrata* Mab. i. r. V. 25—VI. 20, *scabiosata* Bkh. gy., ab. *obrutaria* H.-S. r. és ab. *aquistrigata* Stmgr. r. V. 10—VI. 18, *millefoliata* Roesl. i. r. V. 15—VI. 30, *denticulata* Tr. (Husz), *succenturiata* L. gy. V. 17—VI. 28, *nanata* Hb. r. és ab. *obscurata* Stgr. r. V. 10—VI. 6. és VII. 15—VIII. 20, *imnotata* Hufn. k. IV. 12—V. 24. és VII. 20—VIII. 24, *semigrapharia* H.-S. (Husz), *Mayeri* Mn. r. (Husz), *tenniata* Hb. gy. VI. 20—VII. 25, *pumbeolata* Hw. r. VI. 24—VII. 18, *immundata* Z. r. VI. 2—VII. 4, *satyrata* Hb. gy. és ab. *subatrata* Gn. r. V. 6—VI. 2, *valerianata* Hb. r. (Husz), *veratraria* H.-S. V. 25—VI. 29, *helveticaria* B. r. és var. *arcenthata* Frr. r. V. 12—VI. 30, *castigata* Hb. gy. V. 15—VI. 24, *tresignaria* H.-S. r. V. 12—VI. 22, *selinata* H.-S. r. V. 3—VI. 10, *virgaureata*. Dbld. i. r. VI. 15—VII. 30, *vulgata* Hw. gy. V. 26—VI. 30, *campanulata* H.-S. i. r. VI. 6—VII. 16, *albipunctata* Hw. r. V. 15—VI. 18, *actaeata* Wald. r. V. 15—VI. 20. és VIII. 22—IX. 26, *assimilata* Gn. gy. V. 15—VI. 20. és VIII. 10—IX. 18, *absinthiata* Cl. r. V. 20—VI. 30, *expallidata* Gn. i. r. VI. 15—VII. 30, *pimpinellata* Hb. gy. VII. 4—VIII. 10, *euphrasiata* H.-S. i. r. V. 14—VI. 20, *distinctaria* H.-S. r. VI. 18—VII. 24, *indigata* Hb. i. r. VI. 20—VII. 26, *lariciata* Frr. i. r. V. 4—VI. 6, *silenata* Stdfs. r. V. 6—VI. 10, *abbreviata* Steph. r. IV. 10—V. 12, *exiguata* Hb. i. r. V. 10—VI. 15, *lanceata* Hb. r. IV. 25—V. 20, *sobrinata* Hb. r. VIII. 15—IX. 10, *pumilata* Hb. r. IV. 10—V. 15. és VII. 15—VIII. 20.

Különfélék.

A British Museum lepkegyűjteménye a south-kensingtoni természetrajzi muzeumban, jelentékeny gyarapodást nyert az utóbbi időkben John Henry Leech híres lepkegyűjteményének megszerzése által. Leech gyűjteménye az európai, közép- és kelet-ázsiai lepkéknek majdnem páratlanul gazdag gyűjteményét tartalmazza. A kelet-ázsiai moly-félék gyűjteményét Leech még életében eladta a muzeumnak s halála után a muzeum, az elhunyt anyjának bőkezűsége által elősegítve, a gyűjtemény többi, az előbbinél még fontosabb részét is megszerezte. Állítólag a British Museum külön katalógust fog kiadni e gyűjteményről, melynek gazdagságáról egypár adat fogalmat nyújthat. A Rhopalocerák-ból több mint 18 ezer példány van a gyűjteményben, melyek 1100 fajt képviselnek, s ezek közül több mint 400 hím- és nőtény fajtypust Leech írt le. A gyűjtemény igen gazdag palaearktikus chinai és japáni fajokban s európai lokális alakokban s azok aberrációiban is. A Heterocerák körülbelül 23 ezer példánnyal vannak a gyűjteményben képviselve, köztük igen szép aberrációk és változó fajok terjedel-

mes sorozatai. A kelet-ázsiai molyfélék gyűjteménye mintegy 3 ezer fajt foglal magában s ezekből mintegy 8-százat Leech ismertetett meg a tudománynyal. (Science, 1901. jun. 14.) K. B.

Új lepke-etiketták. A Staudinger-Rebel-féle új lepke-katalogus kiadója kijelentette, hogy ahhoz mért etikettákat nem fog kiadni, pedig az előbbieket a gyűjtők nemcsak gyűjteményük jelzésére, hanem katalogusaként is szokták használni. Közkíváalomnak felel tehát meg Neuburger W. Berlinben (S. 42), a midőn ily etiketták nyomtatására határozta el magát. Remélhetőleg nemsokára meglesz

Kártékony rovarok irtására a Brockmann-féle vegyi gyár Leipzig-Eutritzschban „Aquinol“ név alatt új szert hoz forgalomba, a mely 1—3 %-os oldatban alkalmazva — állítólag — csodahatású.

Az Arthropodák mérgeinek hatásával kísérletezett újabb időben Baer G. A. Peruban, a ki régebben érdekes megfigyeléseket közölt a skorpiók öngyilkosságáról. A skorpiók, hangyák, darazsak, skolopendrák és pókok szúrása, illetve marása általában hasonló az európai lódarázséhoz s a mit a benszülöttek és fehérek azokról elszoktak mondani, kivált a halálesetek, az a mese birodalmába tartozik. A melléktünetek, úgy mint daganat, láz stb. ugyanúgy mint nálunk változnak az állat nagyságához, a temperaturához s a sérültnek érzékenységéhez képest. Baer-t egy nagy skolopender es néhány közép nagyságú skorpió szúrta meg, s azt tapasztalta, hogy a heves fájdalom fokozatosan enyhül és néhány óra múlva egészen megszűnik, holott a daganat néhány napig is eltartott. Peru erdeiben nem a nagy skorpiók szúrása a legveszedelmesebb, hanem a *Ponera*-genushoz tartozó hangyáké és mindenekelőtt a Hymenopterákhoz tartozó nagy *Mutilláké*, melyeket ott izulának neveznek. Az a fájdalom, melyet az izula szúrása okoz — a benszülöttek forró olajhoz vagy égő borszeszhez hasonlítják — 24 óráig is tarthat, annélkül hogy észrevehetőleg alábbszállna s heves gyulladással, nagyfokú lázzal, sőt olykor önkivülettel és hányással jár, gyógyítása pedig néhány napig tart. Volt rá eset, hogy az izula szúrása következtében terhes nő abortált. A *Mutillák* szerencsére mindig elszigetelten élnek, úgy hogy az ember ritkán jut abba a helyzetbe, hogy a szárnyatlan nősténnyel találkozék, a szárnyas hímnek pedig nincsen fulánkja.

A legelők rontóját, a *Chareas graminis* nevű bagolypillét Magyarországon úgy látszik, még nem kapták rajta a kártételen, ha gazdáink az ily kárt egyáltalában észreveszik, pedig ennek vagy hasonló fajtájú hernyónak biztos jelzője a sűrű vakondtúrás, mert ahol ez mutatkozik, ott bizonyosan sok a gyökeret rágó hernyó is. No de kártétele minálunk semmi esetre sem oly jelentékeny, mint p. o. Finnországban, a hol a hernyó okozta kárt egyetlen kerületnek legelőiben és rétejeiben egy év alatt legalább 5 millió márkára becsülik. Kísérletek útján rájöttek, hogy a réteknek petroleum-emulzióval való bepermetezése által a hernyókat meglehetősen lehet ölni.

Ez az emulzió azonban hektoliterenkint 4, vagyis 100 hektoliterenkint 400 márkába kerül, a mi az elhárítható kárt tekintve csekély összeg ugyan, de a melylyel a földművelő nem rendelkezik. Ennélfogva reménylik, hogy az állam segíteni fog, a mint azt Dániában és Svédországoan tette. Dániában p. o. 1887-ben csak a cserebogár irtására 650,000 koronát adtak ki, mely összeg nek felét a községek pótolták.

Gróf Zichy Jenő harmadik ázsiai expedíciójának állattani eredményeit a Magyar Tud. Akademiában Dr. Horváth Géza fejtegette egy vaskos, díszesen kiállított könyv kapcsán, a melyben a szobán forgó expedíció zoologiai vívmányait dolgozták fel. A bemutatott könyv gróf Zichy Jenő harmadik ázsiai útjának második kötete. Gróf Zichy Jenő harmadik útjára, noha ennek az útnak főcélja az őstörténeti, archaeologiai és ethnographiai kutatás volt; zoologust is vitt magával Csiki Ernő személyében. A gyors utazás nem igen kedvezett az állattani kutatásnak, mégis az anyag, melyet Csiki Ernő gyűjtött, mind a zoologiai földrajz, mind pedig a leíró állattan szempontjából tanulságos és becses. Az expedíció bejárta a Kaukázust, Kelet-Oroszországot, Szibériát, a mongol pusztát és Kína egy részét s ennek a roppant területnek a faunájához gazdag és becses anyagot gyűjtött össze. A gyűjtés kizáróan a Csiki Ernő fáradhatatlan szorgalmát dicséri. A gyűjtést: kétezeröttszáz darab állatot, a melyből százhatvankilenc egészen új faj, gróf Zichy Jenő a Nemzeti Múzeum-nak adományozta. Az anyag tudományos földolgozása is gróf Zichy Jenő liberalitását dicséri. Tizenöt tudós dolgozta föl, köztük kilenc magyar szakember, az expedíció állattani anyagát s ezt a tudományos munkálkodást Dr. Horváth Géza vezette.

Személyi hírek. Ő felsége Dr. Entz Géza műegyetemi tanárt, a „Rovartani Lapok“ szerkesztő-bizottságának tagját, a budapesti Tudomány Egyetemen a leíró állattan és összehasonlító boncztan tanszékére ny. r. tanárrá nevezte ki. Öröndetes, hogy ezen fontos tanszék öt esztendei szünet után méltóan be lett töltve. — Dr. Chyzer Kornél miniszteri tanácsost, a „Rovartani Lapok“ szerkesztő bizottságának tagját, Bártfa városa a magyar orvosok és természetvizsgálók ezidei vándorgyűlése alkalmával, mint Bártfa város szülötjét és volt főorvosát, érdemei elismeréséül díszpolgárává választotta. — Dr. Lendl Adolf műegyetemi m. tanárt, a „Rovartani Lapok“ volt szerkesztőjét és az ismert preparatorium és tanszerkészítő intézet tulajdonosát, a temesrékási kerület országgyűlési képviselőjévé választotta meg.

A méhsav. Reidenbach P. méhészt, a ki évek óta a méhek sajátos savát vizsgálja, hosszas vegyi úton régi tenyész-sejtekből tiszta borsavat nyert. Ez a sav a sejtek falain áthat abba a nedvbe, melyet a tápláló méhek a sejtekben levő álczáknak nyújtanak. Ebből a savból, melyet eddig hangyasavnak tartottak, a táplálónedv 3.9%-ot tartalmaz. Minthogy pedig a táplálónedv a méhek nyálka-mirigyében készül, tehát a méh-testben is meg kell lennie, s ezt is siker

rüt Reidenbach-nak kimutatnia s azzal egyúttal először a borsavnak állati testben való előfordulását. A méh-kasban szintén előforduló hangyasavról pedig megállapította, hogy az nem közvetlenül a méhtestben képződik, hanem mint oxydatió eredménye a méhek táplálkozása és növekedése közben. Egyéb rovaroknál is ráakadt, p. o. pókhálókban, poszméh-sejteken stb. Oly sejtek, melyekben még nem volt álca, nem is fejlesztenek hangyasavat. A méheknél a borsav feloszlásának az eredménye is lehet, hiszen éleny hozzájárulásával amúgy is megoszlik szénsavvá és hangyasavvá.

Irodalom.

Czekelius, Dr. D., Beiträge zur Schmetterlings fauna Siebenbürgens III. (Verh. u. Mitth. d. siebenbürg. Ver. f. Naturwiss. Hermannstadt. L. Jhrg. 1900. p. 80—88).

Dr. Czekelius, Erdély lepkefaunájának lelkes kutatója, fenti dolgozatában közzé teszi az Erdély Lepidoptera-faunájára új adatokat. Találunk közöttük nemcsak Erdély, hanem egész Magyarország faunájára új állatokat is és pedig számszerint 5 faj és 2 fajváltozat Makrolepidopterát és 18 faj és 2 fajváltozat Mikrolepidopterát, Erdély lepkéinek a száma pedig 957 Makro- és 383 Mikrolepidoptera, összesen 1340 fajra emelkedett. Egész Magyarországra új alakok a következők: *Zygaena exulans* Hochw. (Bucsecs), *Arctia Quenselii* Payk. (Bucsecs), *Hepialus velleda ab. gallicus* Ld. (Csukás), *Lasiocampa lunigera ab. lobulina* Esp. (Magas-Csurgó), *Cidaria nobiliaria* H.-S. (Csukás), *Eupithecia eynensati* Grasl. (Magas-Csurgó), *E. virgareata* Dbld. (Brassó), *Botis descrepitalis* H.-S. (Magas-Csurgó), *Crambus perlillus ab. Washingtonellus* H.S. (Magas-Csurgó), *Tortrix ribeana ab. cerasana* Hb. (Nagy-Szeben, fiatal erdő), *Cochylis roridana* Mn. (Magas-Csurgó), *Cochylis curvistrigana* Wlk. (Előpatak), *Penthina mygindana* Schiff. (Magas-Csurgó), *Grapholitha subocellana* Don. (Nagy-Szeben, fiatal erdő), *Phoroblastis christophana* Moeschl. (Vizakna), *Steganoptycha ustomaculana* Curt. (Magas-Csurgó), *St. cruciana* L. (Magas-Csurgó), *Incurvaria rupella* Schiff. (Magas-Csurgó; Keresztény-havas Brassónál), *Argyresthia pygmaeella* Hb. (Magas-Csurgó), *Plutella dalella* H.-S. (Brassó, Keresztény-havas), *Cerostoma falcella* Hb. (Brassó), *Gelechia sororculella* Hb. (Kis-túr), *G. longicornis* Curt. (Magas-Csurgó), *G. electella* Z. (Magas-Csurgó), *G. galbanella* Z. (Magas-Csurgó), *Elachista bifasciella* Tr. (Brassó, Jepivölgy), *Leioptilus osteodactylus* Tr. (Magas-Csurgó.)

Csiki Ernő.

„ROVARTANI LAPOK“

Auszug der Aufsätze dieser in ungar. Sprach erscheinenden entomologischen Monatschrift

Unter Mitwirkung von

Dr. A. Bedő, Dr. C. Chyzer, Dr. G. Entz und Dr. G. Horváth

redigirt von

L. v. Aigner-Abafi und E. Csiki.

• Budapest IV., Molnár-Gasse 24.

1901. Okt.

VIII. Band

Heft 8.

S. 153. **L. v. Aigner-Abafi: *Thalpochares pannonica* Frr.** Beschreibung dieser von A. Kindermann 1840 in der Umgebung von Budapest entdeckten prächtigen kleinen Noctue, ihrer Raupe und Puppe, sowie ihres eigenthümlich angebrachten Schlauches. Mit zwei Abbildungen.

S. 156. **F. Cervá: Massenhaftes Auftreten von *Simplicia rectalis* Ev.** Es war bekannt, dass diese Noctue in Ungarn in zwei Generationen auftritt, und zwar im Mai und im Juli. Verfasser hatte die zweite Generation wiederholt an Köder gefangen, allein auch im August und bei günstiger Witterung sogar noch bis Mitte September, hat dies jedoch dem Umstande zugeschrieben, dass die zweite Generation längere Zeit andauere. Durch Zufall kam er jedoch darauf, dass dies Thier auch eine dritte Generation habe. Bei einer Excursion Mitte Juni führte ihn nämlich sein Weg durch den Hof der Schenke seines Dorfes. Hier war ein mit Eichenlaub gedeckter Tanzboden hergerichtet. Als er diesen passirte, bemerkte er Raupenspuren. Durch Abklopfen des vollständig durren Laubes fiel eine grosse Menge von Raupen herab, die mit frischem Laub gefüttert, die Blätter buchstäblich skeletirten. Nachdem die Raupe in so grosser Menge vorkam, so hielt sie Verf. für eine gemeine Art. Umso angenehmer war er überrascht, als er nach 2 Wochen die Schachtel, worin die Puppen aufbewahrt waren, öffnete und den Deckel mit *S. rectalis* dicht besetzt fand. Er wünschte daher in den Besitz von noch mehr Raupen zu gelangen. Das Dach des erwähnten Tanzbodens wurde nun gründlicher abgeklopft und eine Unmasse von Raupen und Puppen fielen zu Boden, zahlreiche aufgeschreckte Falter aber flogen umher. Es war geradezu unmöglich, all die erwachsenen Raupen aufzulesen. Nun wurden die beiden anderen Tanzböden des Dorfes aufgesucht, sie ergaben dasselbe Resultat. Ende August besuchte Verfasser die benachbarten Dörfer, in deren Tanzböden sich ganz dieselben Verhältnisse vorfanden, nur waren die Raupen halbwüchsig. Heimgekehrt, wurden die früheren Stellen abermals besucht und zahlreiche solche halbwüchsige Raupen eingetragener u. z. um zu constatiren, ob die Raupe oder die Puppe überwintere. Allein siehe da: von Mitte September an schlüpfte der Falter in dritter Generation und Anfang Oktober zeigten sich an dem durren Laub aufs Neue Raupen, die nun vermuthlich überwintern

werden. Es scheint sonach, dass die Raupe von *S. rectalis* ausschliesslich an Eichen u. z. mit Vorliebe an dürrer Laub lebt.

S. 160. **E. Csiki: Neuere Beiträge zur Coleopteren-Fauna von Ungarn.** Aufzählung der in dem Coleopteren-Katalog (Fauna Regni Hungariae) und den Nachträgen dazu (Rovartani Lapok Bd. V. VI.) nicht verzeichneten neueren Arten.

S. 166. **L. v. Aigner-Abafi: Einfluss der Temperatur auf die Schmetterlinge.** Nach einem kurzen Rückblick auf die früheren diesbezüglichen Versuche, werden die Temperatur-Experimente von Dr. Fischer und Dr. Standfuss geschildert und die Wichtigkeit derselben ins Licht gestellt.

S. 169 **J. Dahlström: Die Geometriden der Umgebung von Eperjes.** II. Fortsetzung und Schluss dieser äusserst reichhaltigen Enumeration, welche durch die genaue Angabe der Flugzeit des Falters einen grossen Werth gewinnt.

Kleinere Mittheilungen.

S. 171. Die Schmetterlings-Sammlung des British Museum hat eine werthvolle Bereicherung erhalten durch die Erwerbung der berühmten Makrolepidopteren-Sammlung von J. H. Leech, dessen Mikrolepidopteren bereits zu lebzeiten desselben in den Besitz des Museums gelangt waren. Die Sammlung ist ausserordentlich reichhaltig. 1100 Rhopaloceren-Arten sind durch 18,000, die Heteroceren aber durch ca. 23.000 Exemplare vertreten, darunter über 800 Typen von Leech und zahlreiche Aberrationen und Lokalvarietäten. Die Sammlung der ostasiatischen Mikrolepidopteren umfasst ca. 3000 Arten mit ca. 800 Arten, welche Leech beschrieben hat.

S. 173. Die zoologischen Ergebnisse der dritten asiatischen Expedition des Grafen Eugen Zichy wurden der ungar. Akademie von Dr. G. v. Horváth vorgelegt. Der von ihm redigirte stattliche und prachtvoll ausgestattete Band enthält die Ergebnisse der von E. Csiki, dem Zoologen der Expedition gesammelten 2500 Thiere, darunter 169 neue Arten, welche der Graf dem Ungarischen National-Museum spendete. Die wissenschaftliche Aufarbeitung des Materials wurde von 15 Gelehrten, darunter 9 ungarischen Fachmännern besorgt.

S. 173. Personalmeldungen. Von den Mitgliedern des Redactionscomités der „Rovartani Lapok“ wurde Dr. G. Entz zum o. ö. Professor der descriptiven Zoologie und vergleichenden Anatomie an der Universität Budapest ernannt; Ministerialrath Dr. C. Chyzer aber bei Gelegenheit der Versammlung ungarischer Aerzte und Naturforscher zu Bártfa zum Ehrenbürger dieser Stadt gewählt. Der vormalige Redacteur dieser Zeitschrift, Dr. A. Lendl, Privatdecent des Polytechnikums in Budapest und Inhaber eines Präparatoriums, wurde zum Reichstags-Abgeordneten gewählt.

Következő madárboróket stb. vagyok hajlandó eladni vagy rovarokért becsesrélni: 1 Turdus iliacus ♂; 3 Cyanecula suecica ♂; 1 Loxia curvirostra ♂; 2 Pinicola enclator ♂; 3 Nucifraga cariocatactes; 6 Nucifraga macrorhyncha; 1 Aegialitis hiaticula; 1 Somateria spectabilis ♂; 1 Cardinalis cucullatus. Brasilia 1 Jégmadár N. Guinea; 1 Varró madár N. Guinea; 1 Mustela nivalis; 1 Csiga gyűjtemény (földgömbi); 1 Mufflon-szarv, fél koponyával; 1 Photograph apparatus complet.

Tavarnok u. p. N.-Tapolcsány.

Kelecsényi Károly.

Coleoptera-kereskedés. Mint honunkban a legrégebb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyűjtőknek, iskoláknak, gazdaszoknak és erdészeknek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovar-készletemet. Honi faunánk közönséges és leg rit k á b b fajai nagy számban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyűjteményeket olcsón állítok össze. Honi gyűjtőkkel szívesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomtatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Német-Bogsán. (Krassó-Szörénymegye.)

Merkel Ede.

Magyarország madarai. A hazai madárvilág megismerésének vezérfonala. Irta: Dr. Madarász Gyula. Ezen munkából megjelent az 1—7. füzet: az első füzet a szisztematikai részzel kezdődik s az **Éneklők** rendjének négy családját, ugymint: a varju-, sárga-rigó-, seregély- és pinty-féléket; a második füzet a pacsirta-, billegtető- és poszátaféléket; a harmadik a vizirigó-, ökörszem- és rigóféléket; a negyedik pedig a pipőke-czirge-, küllő-, famászó-, gébics-, selyemfark-, fecske- és légykapóféléke az ötödik a rikácsolókat, kakuk-, harkály- és bagoly-féléket, a 6. a ragadozókat a 7., mely most jelent meg, az evezőlábúakat és lúdaluúkat tartalmazza.

A munka díszes kiállításban, a szerző eredeti rajzaival, és színes táblákkal, quart formátumban 10—12 füzetben fog befejezést nyerni. Az általános ismeretekre vonatkozó bevezető rész az utolsó füzetben a tárgymutatóval egyetemben jelenik meg.

Előfizetési ára 1—1 füzetnek 3 kor, az egész munkának 20 korona. Az előfizetési pénzek a Magyar Nemzeti Múzeum Igazgatóságához vagy a *Rovartani Lapok* szerkesztőségéhez címzendők.

CATALOG

DER

Lepidopteren des palaeartischen Faunengebietes.

Von

Dr. O. Staudinger und Dr. H. Rebel.

2 Theile in einen Band gebunden.

Preis 20 Kronen.

Szerkesztőségünk útján is megrendelhető.

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulat. Ára 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok kitérésére s eltartására, és csontvázak készítésére, ábrákkal 1 kor. 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeles F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifúság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk fémdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhryk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Beige,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas. 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidaeum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai félröpnék ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K. és Kulczynski L.* Araneae Hungariae 3 kötet 24 kor. — *Herman O.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2-3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekhálós pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Kurpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországon eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus-fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor.

Catalogus Endomychidarum.

Conscripsit

Ernestus Csiki.

A Musaeo Nationali Hungarico editus. Budapestini 1901.

Ára 3 korona.

~~~~~ E művek szerkesztőségünk útján is megrendelhetők. ~~~~~

Schmidl Sándor könyvnyomdája Budapest, VI., Szerecsen-u 6.

3 9088 01427 0284

Kot. 8 fuzet 8
1901: okt.